

Tarinan lumo syntyy kuvan ja tekstin yhteistyössä

**– lastenkirjakuvitusten merkitys
lukutaitotyössä**

Kaisa Laaksonen, Lastenkirjainstituutti

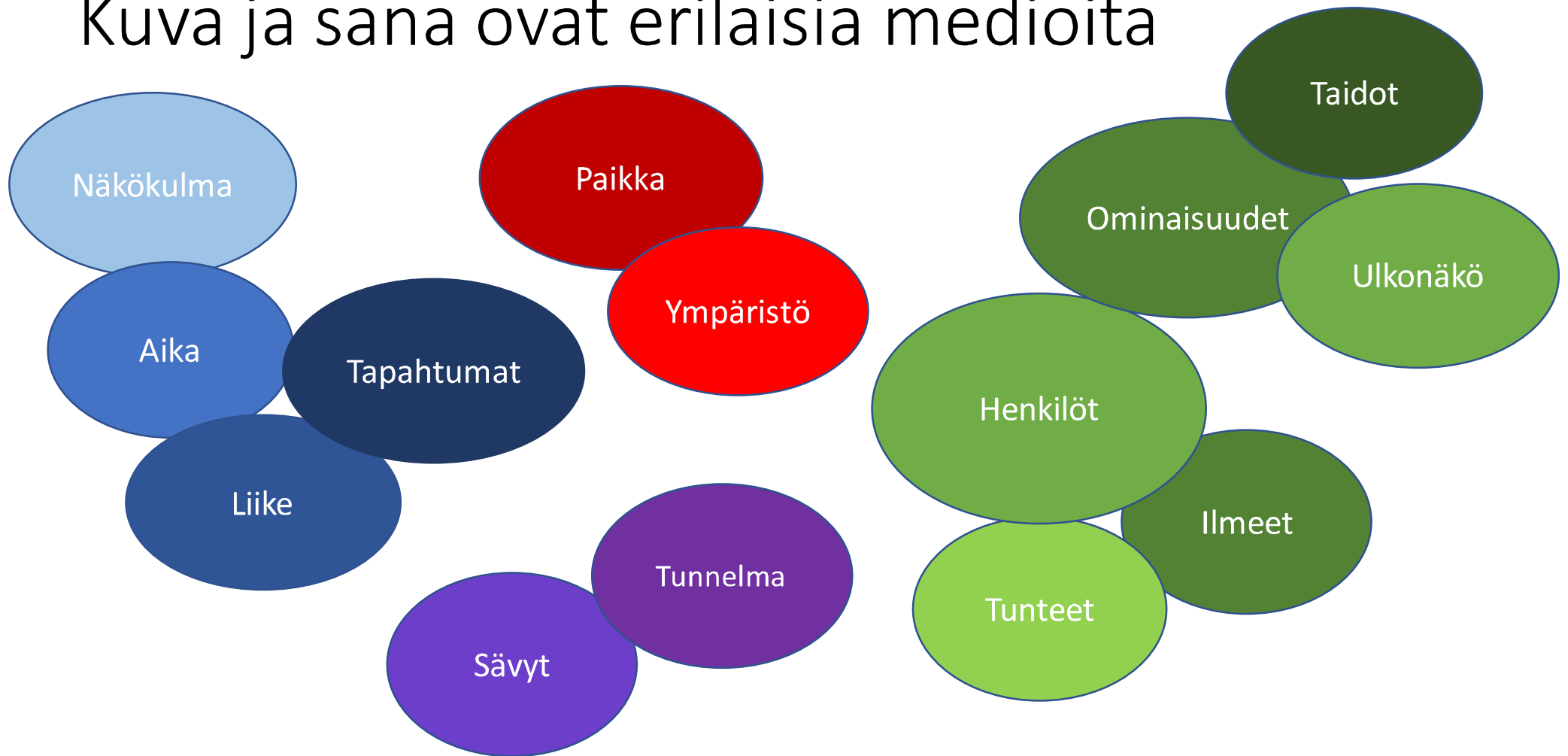
6.4.2022

Kuvakirjat ja kuvitetut kirjat

- Monipuolinen tarjonta eri-ikäisille lapsille
- Monet kuvakirjat ja kuvitetut tietokirjat sopivat kouluikäisille
- Kuvitus ja teksti kertovat tarinaa yhdessä
- Kuvakirja tukee monilukutaidon kehittymistä
- Kuvat auttavat tekstin tulkintaa

Kuva ja sana ovat erilaisia medioita

Kuvakirjatutkimuksen
käsitteitä

- Liike suuntautuu vasemmalta oikealle
- Sivunkääntämisen dramatiikka
- Kotisivu (vasen) – vierassivu (oikea)
- Värit, muodot, viiva
- Kansi, sivujen asettelu
- Tekstin ja kuvan yhteistyö tai vastakkaisuus
- Tarinankerrontaa vai taidetta

Kuvitus

...esittää tunteita

...konkretisoi asioita

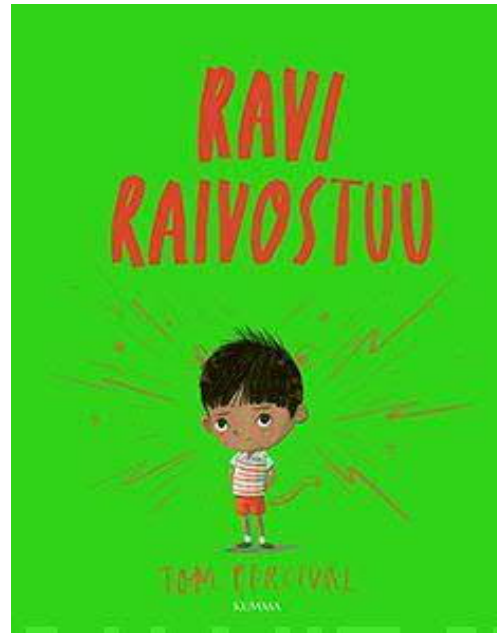
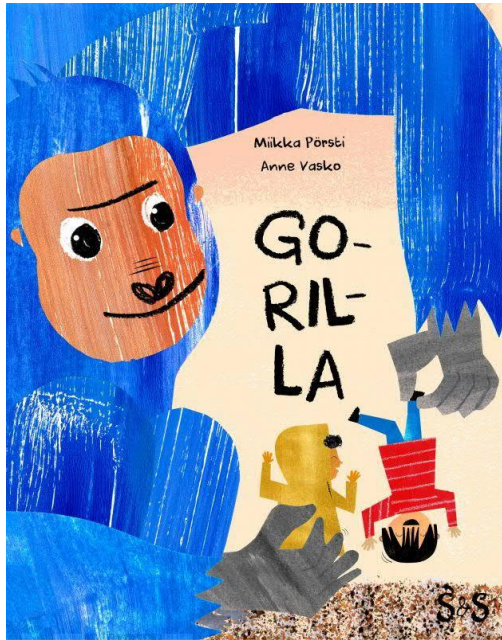
...asettaa asioita vastakkain

...naurattaa

...yllättää

...luo tunnelmaa

...lisää tietoa

Kuva esittää tunteita

Ravin veli näytti pelästävän
ja ojensi tiikerille jäätelönsä.

Kun tiikeri halusi istua
eikä penkillä ollut tilaa, se KARJUI...

ja kaikki väistyivät sen tieltä.

Tom Percival: Ravi
raivostuu.

Tässä on Eino.
Hänellä on erityisominaisuus:

HÄN
MENEE
HELPOSTI
PALASIKSI.

Miikka Pörsti, Anne Vasko (kuv.): Gorilla

Veeran seinällä on juliste. Siinä on kuuluisa laulaja.
Paavo ei muista nimeä, mutta Veera tietää sen, koska on fani.
Paavokin haluaisi olla fani.

Vilmalla on poneja, keijuja ja nukkeja. Nukeilla on pikkuruusia huonekaluja.
Niillä on myös lautasia, kuppeja ja teekannu. Kaikki on tallella.

Vilman sänky on valkoinen. Sängynpeitossa on sydämiä.
Vilman seinällä on uljas poni. Ponilla ei ole nimeä.

Huoneessa haisee tytöltä.
Siellä on paljon tyttöjen tavaroita.
Se on tyttöjen väriäinen.

Veeralla on mikroskooppi, hienot puuvärit,
suurensuuri ja ihmeenihana tussipenaali,
värityskirja, hiletarroja, kynänterotin ja pyyhekumi.

Veeran sänky on vaaleanvihreä.
Sängyllä on kaunis peitto, jossa on kukkia ja perhosia.

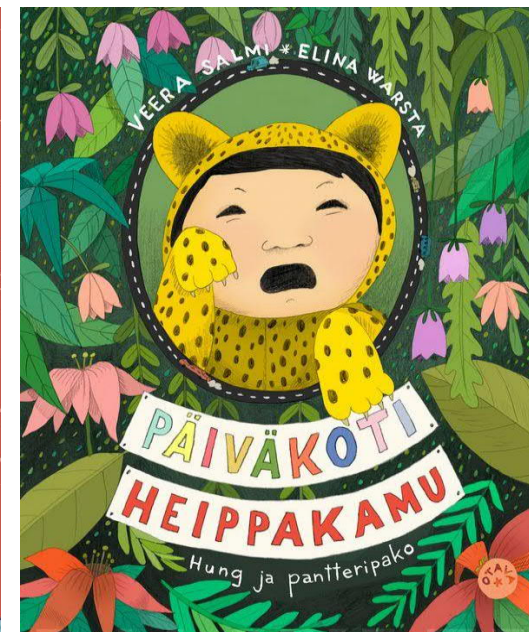
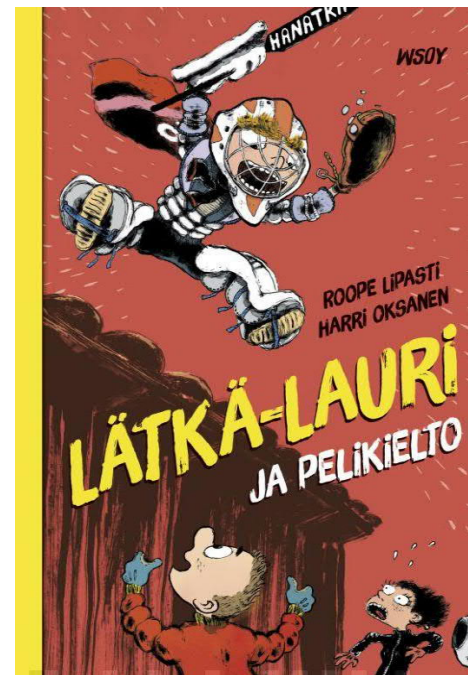
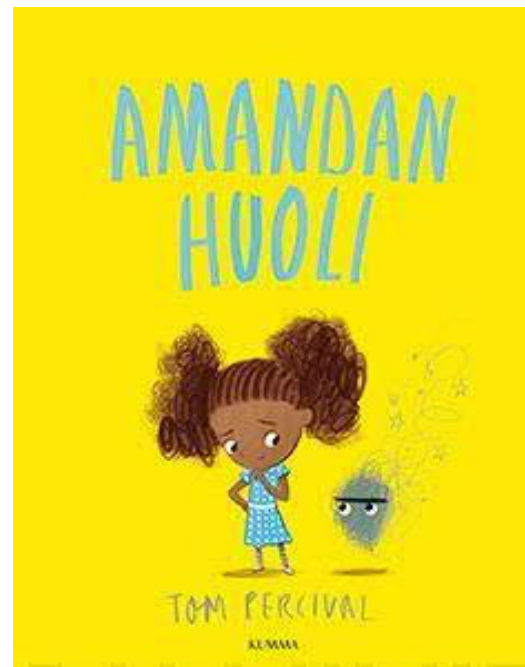
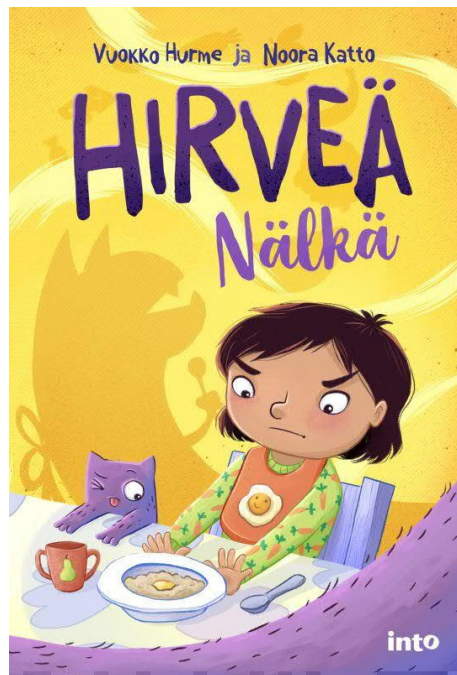
Anneli Kanto, Noora Katto (kuv.): Paavo Virtanen ja tyttöjen tavarat

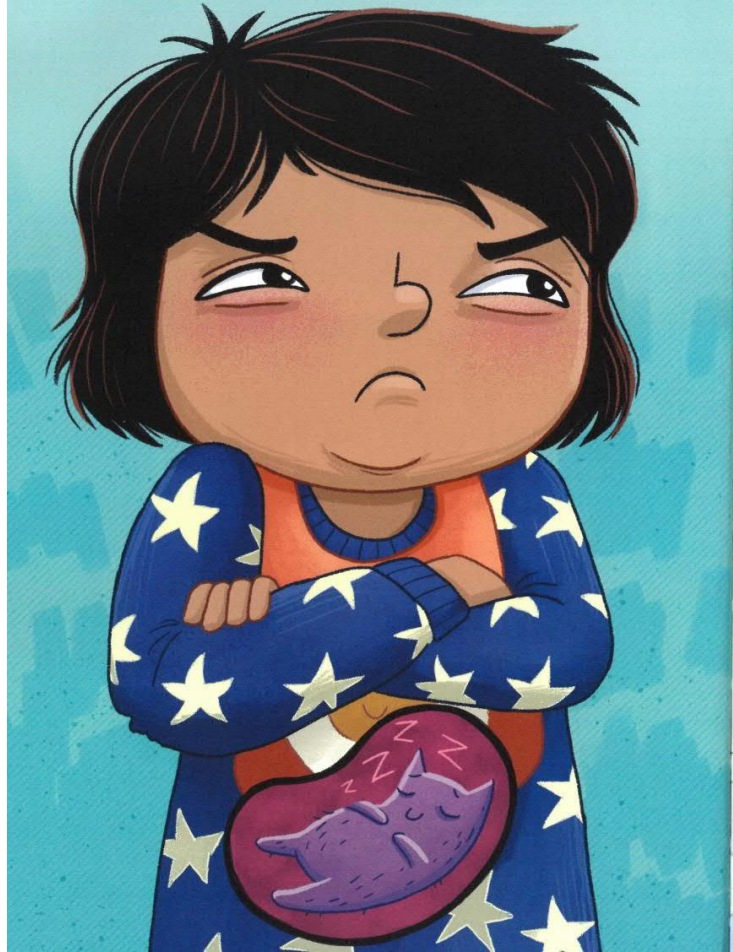
Pipsa Hurjisto ei pelkää leijonia eikä mitään,
paitsi yhtä asiaa.

Pipsa pelkää vihaisia ja huutavia aikuisia.
Pipsa pelkää heitä ihan kauheasti. Joskus niin paljon,
että hänestä ei lähde ääntäkään, vaikka hän haluaisi sanoa jotakin.

Kuva konkretisoi asioita

- Ei ole nälkä, Viima sanoo.
Hirveä Nälkä nukkuu vielä.

- No otat nyt ainakin kymmenen lusikallista, äiti pyytää.
- Kaksi, sanoo Viima.
- Ei kaksi, vaan kahdeksan.
- Kolme.
- Okei, neljä... äiti suostuu. - Mutta isoja sitten.

Vuokko Hurme, Noora Katto (kuv.): Hirveä nälkä.

Vuokko Hurme, Noora Katto (kuv.): Hirveä nälkä.

Tson-Osman tuli eteisestä. Se pani pään vinoon, mutta ei kerennyt mitään, kun minä jo huusin:

— Tööt, tööt!

Tönäisin mennessäni Tson-Osmania. Otin jonkun kädestä pallon.

— Hei! Nyt menee överiksi, Hung! huusi Tson-Osman.

Silloin sisältäni kuului PAM PAM! Mikä tarkoitti sitä, että muuttuisin ihan oikeaksi pantteriksi juuri NYT!

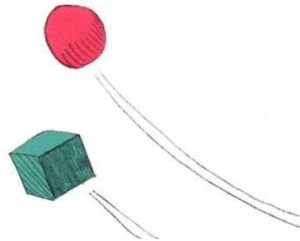
Tson-Osman yritti saada kiinni Pantteria, mutta se olikin piiloutunut sohvan taakse ja vaaniskeli muita sieltä.

Lattialle oli unohtunut palikka, Pantteri heitti sen ilmaan ja säntäsi pakoon.

— Rây!

— Nyt pitäisi rauhoittua! Tson-Osman sanoi ja lähätti juostessaan.

Se ei osannut mitään hyvää juoksua. Mutta silloin Ulla hyökkäsikin kulman takaa ja nappasi Pantterin kiinni.

Veera Salmi & Elina Warsta: Hung ja pantteripako

Aluksi se oli niin pieni, ettei
Amanda juuri huomannutkaan sitä.

Mutta sitten huoli
alkoi kasvaa.

Tom Percival: Amandan huoli.

Se kasvoi päivä päivältä isommaksi.

– Hyvä, kun meillä on pelejä aika paljon tulossa, Lauri sanoo vähän vaisusti. Lääkäri pudistelee päätään ja kertoo, että ihan niin ihmeperantumista ei ole luvassa.

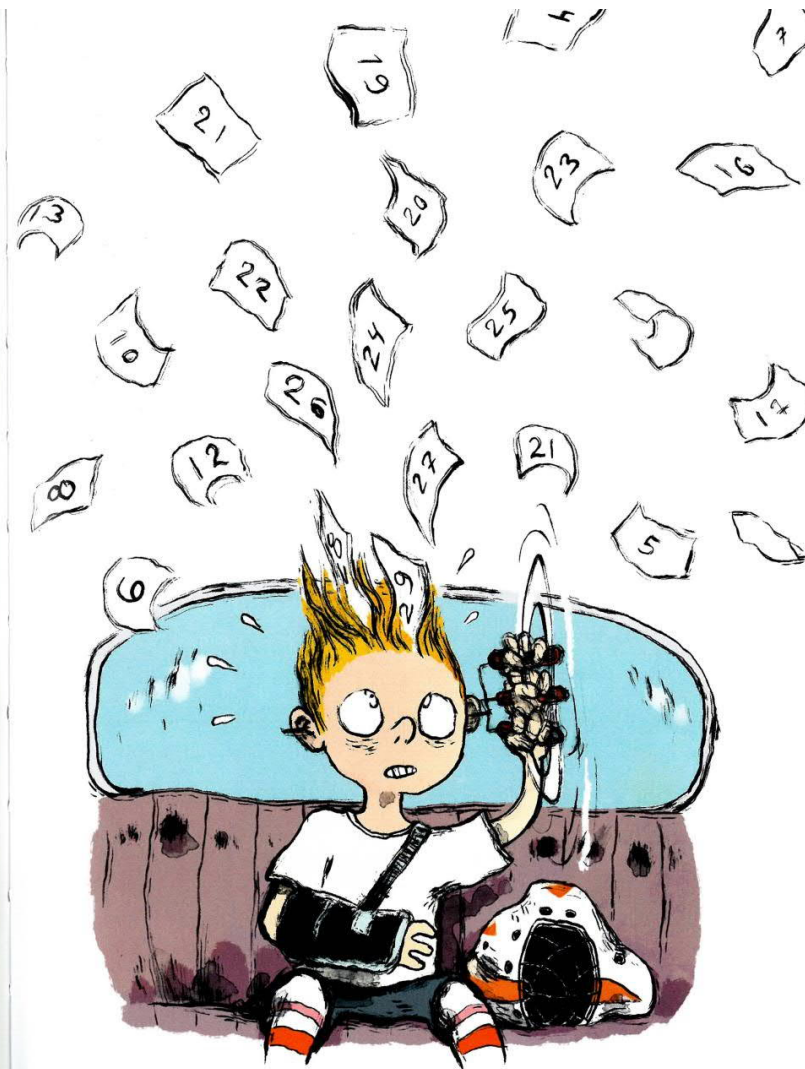
– Kantosidettä täytyy pitää vähintään kolme viikkoa ja urheilla saa vähän paranemisesta riippuen 4-6 viikon päästä.

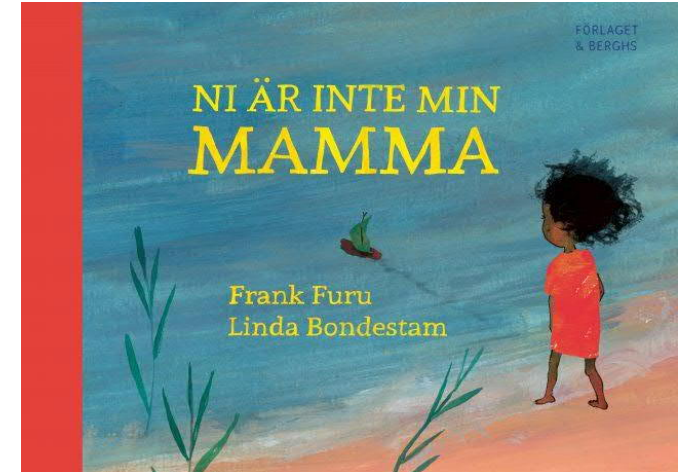
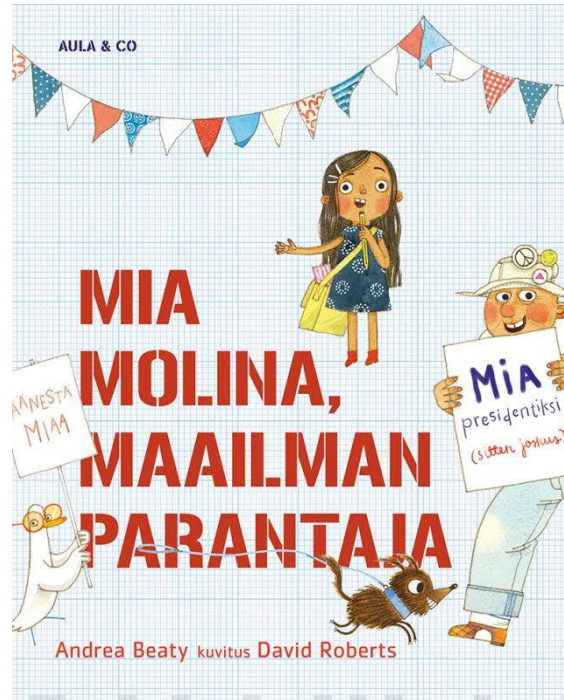
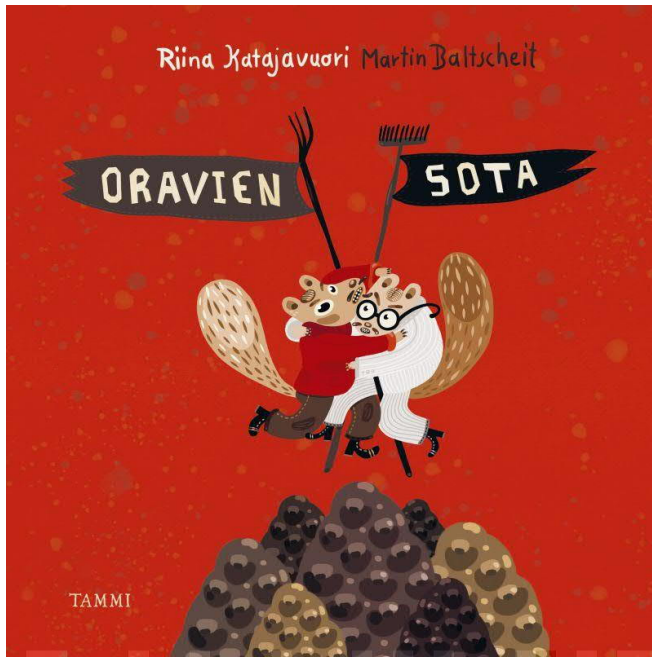
– Sehän on yli kuukausi! Lauri huudahtaa. – Miten käy meidän turnauksen?

– Sinä olet nyt täydellisessä pelikielossa, lääkäri sanoo ja sitoo Laurin käden kantositeeseen. Sitten hän antaa neuvot kuinka kättä pitää hoitaa, ja millaisia särky-lääkkeitä saa ottaa.

– Tärkeintä on eellä rauhallisesti, lääkäri vielä muistuttaa ja katsoo Lauria vakavasti niin, että tämä varmasti ymmärtää.

Paluumatkalla Lauri on hiljaista poikaa. Hänen päänsä surraa kuin laskukone: turnaukseen ollaan lähdössä aika tarkkaan kuukauden päästä ja aikaisintaan silloin saa urheilla. Periaatteessa hän voisi siis ehkä pelata. Mutta jos hän ei voi treenata moneen viikkoon, niin häviävätkö hänen taitonsa? Kenties kobrakäsi ei palaudu entiselleen!

Kuva asettaa asioita vastakkain

Valtterilla ja hänen ystävillään
oli hyvät oltavat.

Pekka ja Pekan ystävä Paula olivat epätoivoisia.
- Minä näännyn nälkään, valitti Paula.
- Näin ei voi jatkua, sanoi Pekka.

Riina Katajavuori & Martin Baltscheit: Oravien sota. Tammi.

Riina Katajavuori & Martin Baltscheit: Oravien sota. Tammi.

Hän kutsui heti toimistoonsa jokaikisen
kaupungintalossa työskentelevän ihmisen
kuulemaan mitä asiaa oli Mialla,
sillä kaupungissa oli nyt jotain vialla.
Ihmisjoukon nähdessään Mia hätkähti,
käden kassiin upotti, keksipussia kosketti.

Silloin aate alkoi Mian mielessä itää:
rohkeus on sitä, että tekee mitä pitää
vaikka kädet tärisee eikä jalat tahdo kantaa,
unelmat saa unohtaa, jos heti periksi antaa.

Beaty, Andrea & Roberts, David: Mia Molina, maailmanparantaja. Aula & co.

Men det är ändå alltid någon som märker.
Jag ser när de stirrar.
Jag känner hur de tänker.

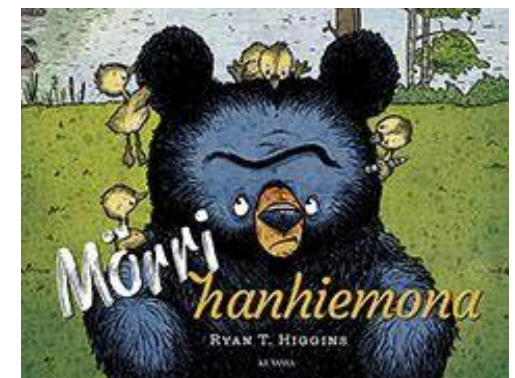
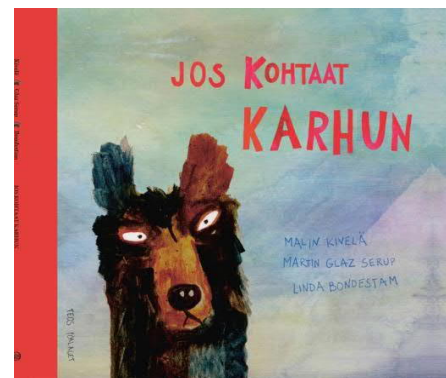
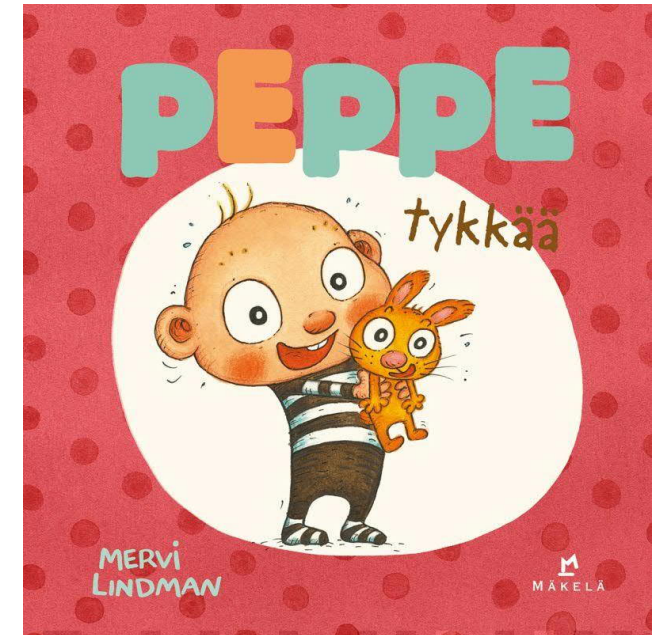
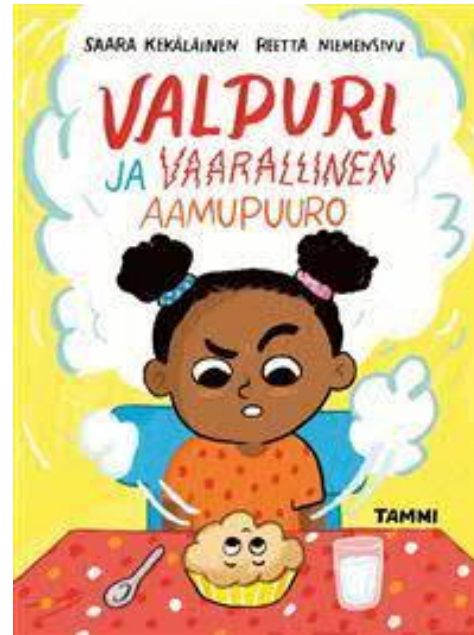

Då minns jag igen.
De behöver inte ens säga något.
Men ibland säger de något.
Ibland säger de något dumt.

Furu, Frank & Bondestam, Linda: Ni är inte min mamma. Förlaget.

Kuva
naurattaa

Tässä on Peppe.
Peppe tykkää herätä.
Huomenta!

HOPITI HOP!

Kekäläinen, Saara & Niemensivu, Reetta: Valpuri ja vaarallinen aamupuuro. Tammi.

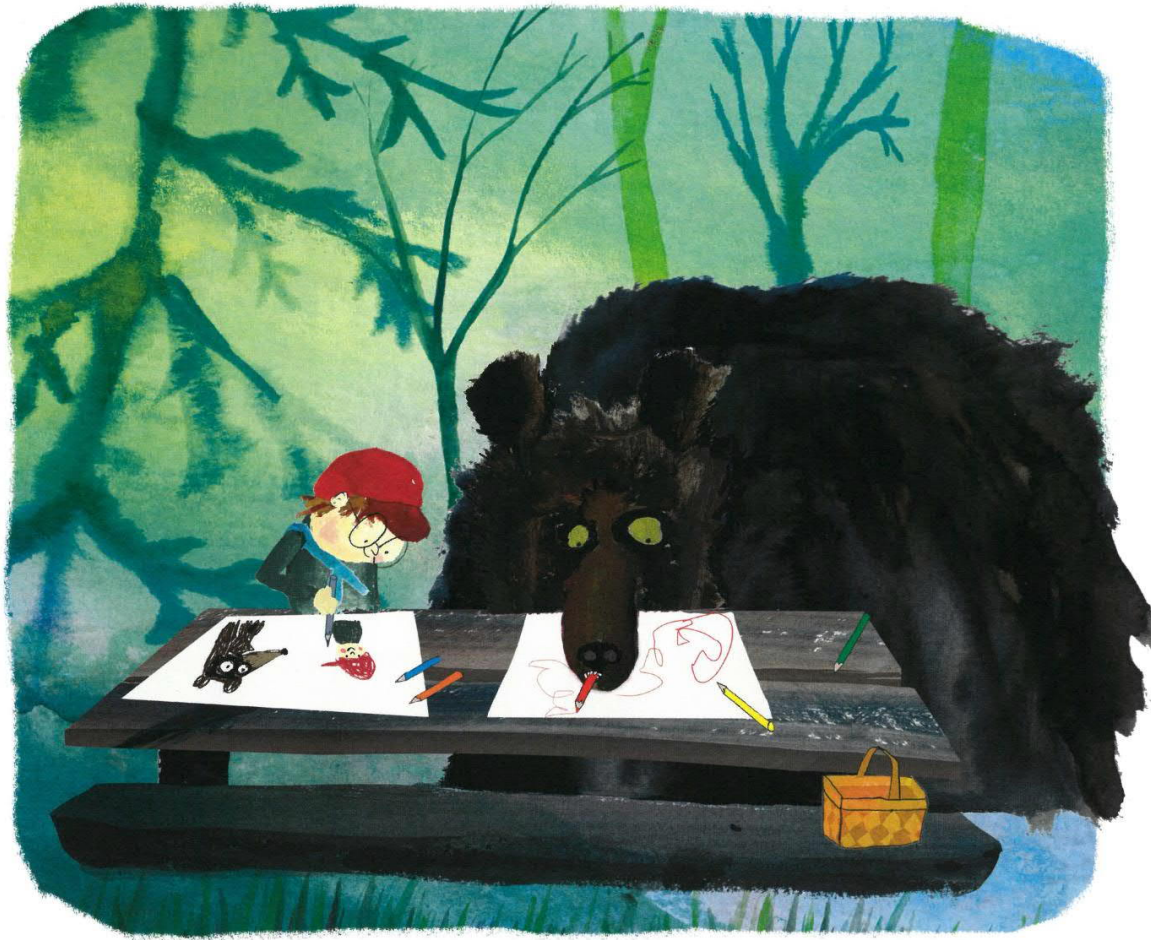

Älä juokse, sillä karhu juoksee nopeammin kuin sinä.

Älä ui, sillä karhu ui paremmin kuin sinä.

Kivelä, Malin, Glaz Serup, Martin & Bondestam, Linda: Jos kohtaat karhun. Teos.

Voit myös piirtää karhun. Piirrät varmasti sitä taitavammin. Useimmat karhut eivät nimittäin piirrä kovin hyvin. Eivät karhuja eivätkä muitakaan asioita.

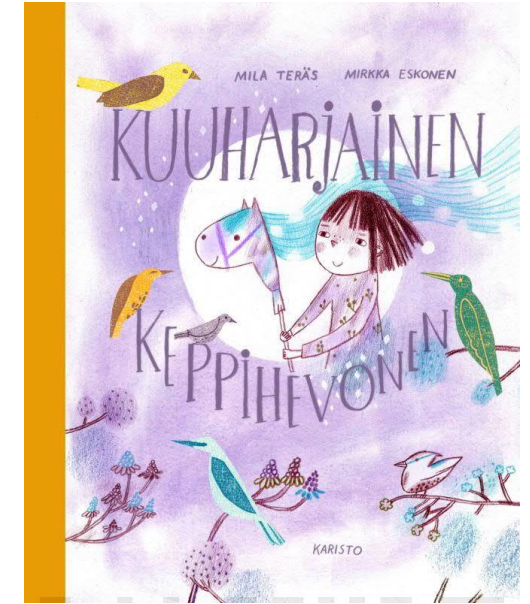
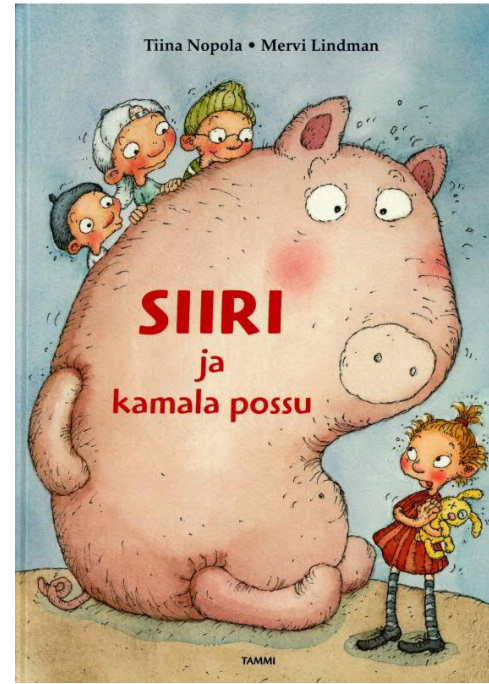
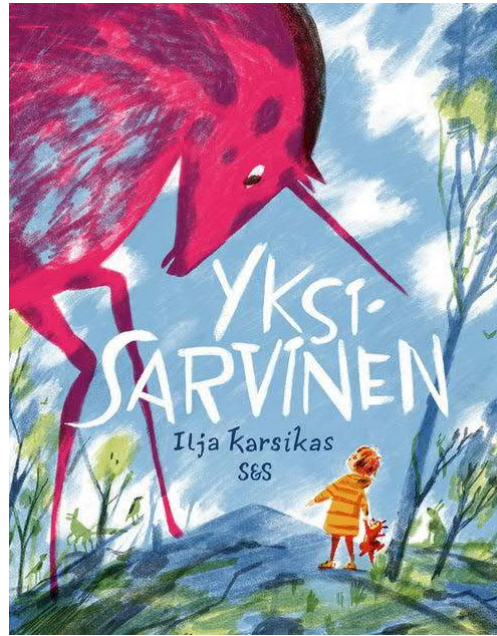
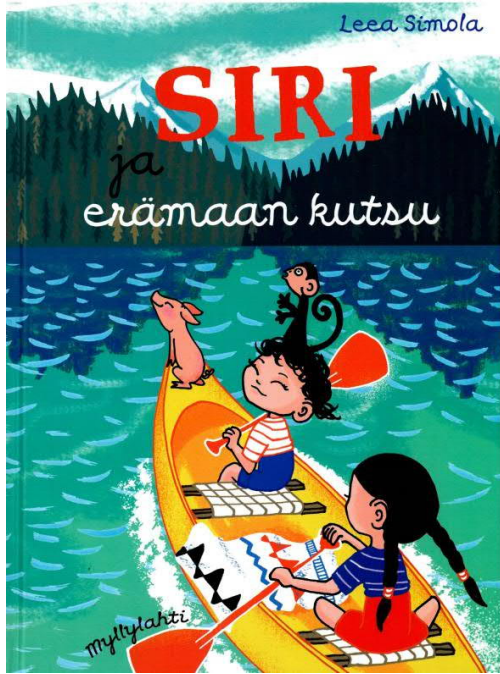
Kivelä, Malin, Glaz Serup, Martin & Bondestam, Linda: Jos kohtaat karhun. Teos.

Se päätti tyytyä
voilla voideltuihin hanhileipiin,

mutta jostakin syystä ruoka ei maistunut.

Higgins, Ryan T.: Mörri hanhiemona. Kumma.

Kuva yllättää

"Eväitä täytyy säästää, kun nää olisi nyt eksyneitä", Siina sanoo.

"Joo, vaikka että nää olisi ihan keskellä erämaata eikä löytäisi tietä kotiin! Pitää pärjätä luonnon antimilla!" minä sanon.

Simola, Leea: Siri ja erämaan kutsu. Myllylahti.

Yksisarvinen odotti kallion laella. Se oli kaunis ja pelottava, se huojui ja humisi kuin puut nousevan myrskyn edellä.

– Sinä teet isän ihan hulluksi. Häivy ja jätä meidät rauhaan! Moa huusi. Yksisarvinen pyöritti hitaasti päätään, pörhisti harjaansa ja laukkasi metsikköön.

Karsikas, Ilja: Yksisarvinen. S&S.

Koni-Kalle katsoi turpa mutrussa, kuinka
kilpailun voittanut Poni-Polle laukkasi kentällä
kunniakierrosta.
Poni-Pollen kaviot ojentuivat sirosti niin kuin se olisi
tanssinut balettia.
Se oli täydellinen ratsu, jota kukaan ei voinut olla
ihailematta.

Koni-Kalle ei tuntenut olevansa missään Poni-Pollen
vertainen. Joskus se melkein vihasi Poni-Pollea,
vaikka ne olivat saman perheen keppihevoseja.
Olisipa Koni-Kalle voinut edes yhden päivän ajan
olla se isompi ja kaikessa taitavampi hevonen!

– Haluatko nähdä kamalan possun? Siiri kysyy Pupulta.
Siiri raottaa ovea. Kummallista. Huone ei olekaan sotkuinen.

Missä possu on?

Siiri näkee lattialla harmaan pienen otuksen.

Kuka tuo on? Siiri ihmettelee.

Possu katsoo Siiriä pyöreillä silmillään.

– Mitä sinä siellä lattialla teet, hassu possu, Siiri sanoo
ja nostaa possun sängylle istumaan.

Postiluukku kolahtaa.

- Siiri, äiti huutaa ovelta. - Pupu on parantunut.

Siiri tarkastaa Pupun.

- Ei ole enää reikää. Mutta nyt täällä asuu yksi kamala possu,
Siiri kertoo Pupulle.

- Nallesairaalaasta kerrottiin, että possulla ei ole kotia, äiti sanoo.

- Kukaan ei ole kaivannut sitä sen jälkeen, kun se unohtui
nallesairaalaan. Mutta jos täällä ei ole sille paikkaa, sen voi
lähettää takaisin.

- Hyvä, Siiri sanoo iloisena.

- Menkää nyt kuitenkin katsomaan possua, äiti ehdottaa.

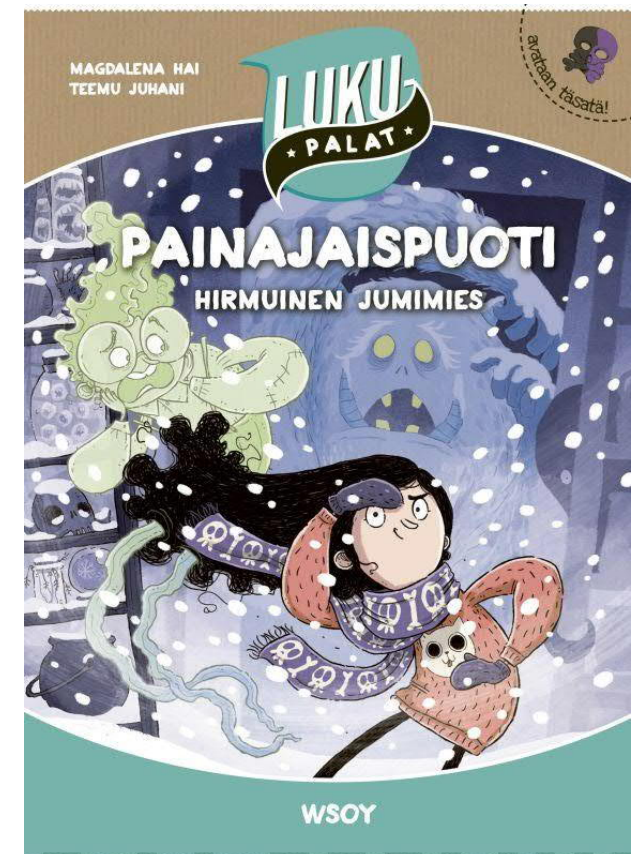
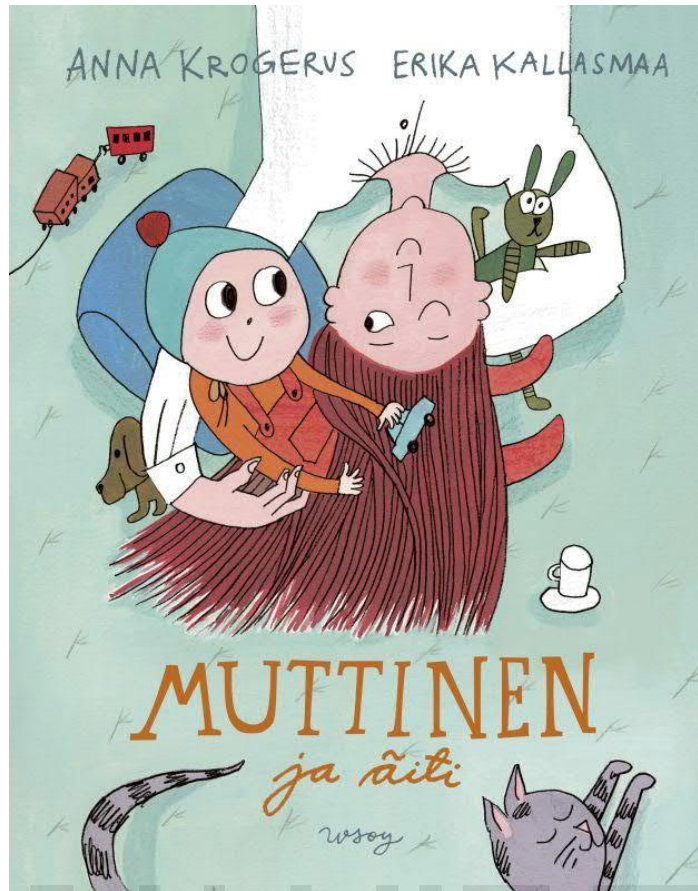
- Se on varmaan yksinäinen.

Yksinäinen? Siiri ihmettelee.
Miten se ilkeä possu voisi olla yksinäinen?
Siellä se riehuu ja sotkee ja on kamalan tuhma.

Kuva kuvaa liikettä

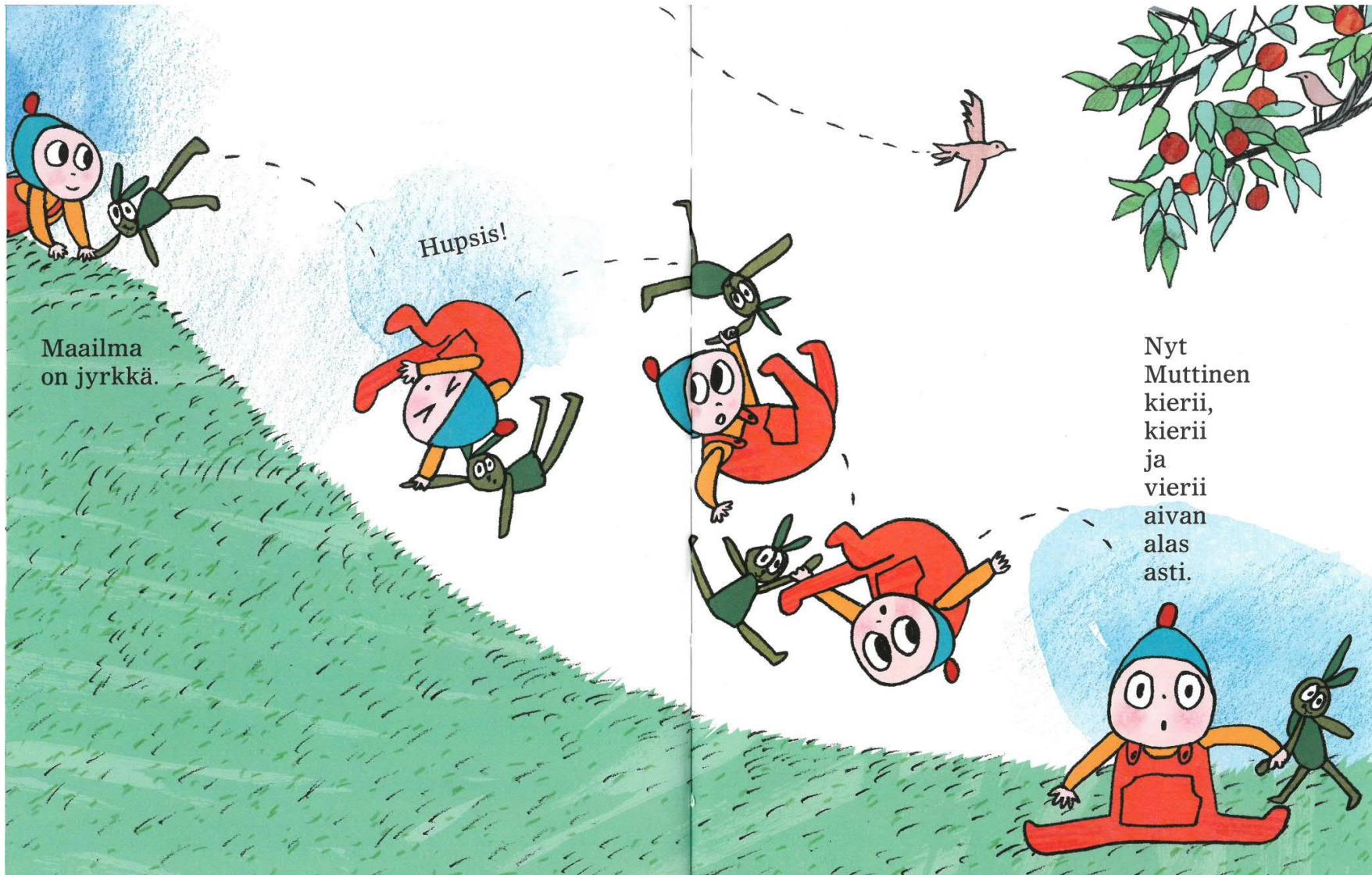

Lunta tupaan!

Kun Ninni tuli sinä aamuna töihin,
häntä odotti yllätys. Painajaispuoti
oli paksun lumikerroksen peitossa.
– Onpa outoa! Ninni päivitteli.
Lunta satoi vain puodin ympärillä,
mutta Irman jäätelökauppaan paistoi
aurinko. Onneksi Ninnillä oli
mukana varahanskat,
kaulaliina ja pipo.

Sitten Ninni vasta
ällistyikin, kun hän
astui sisälle puotiin!

Maailma
on jyrkkä.

Hupsis!

Nyt
Muttinen
kierii,
kierii
ja
vierii
aivan
alas
asti.

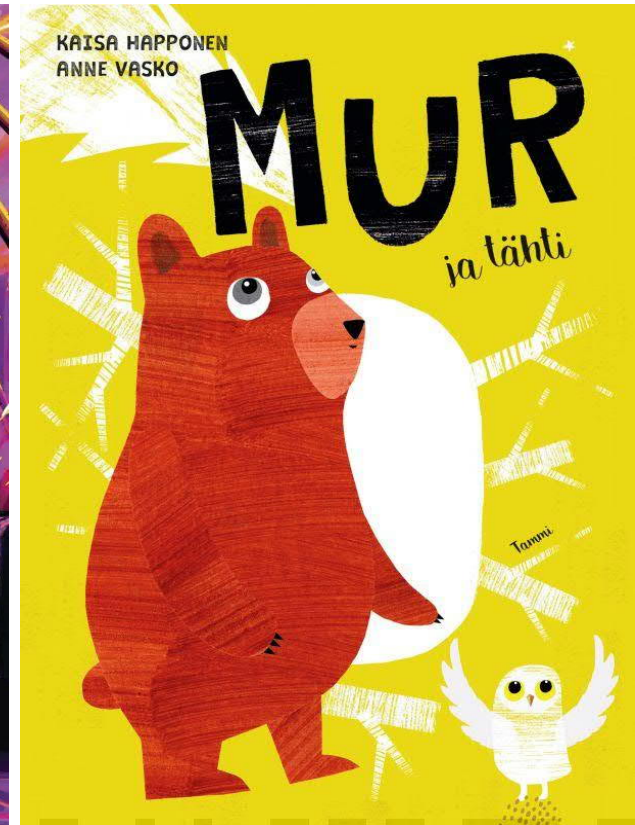
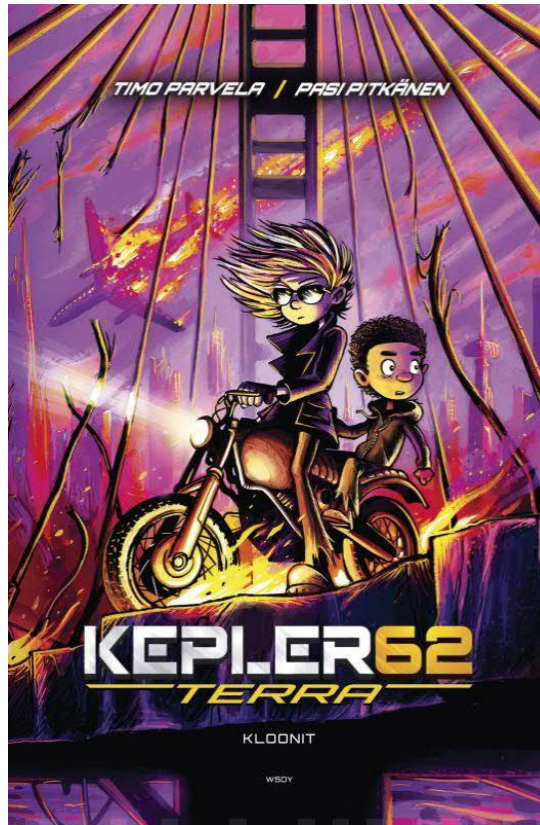
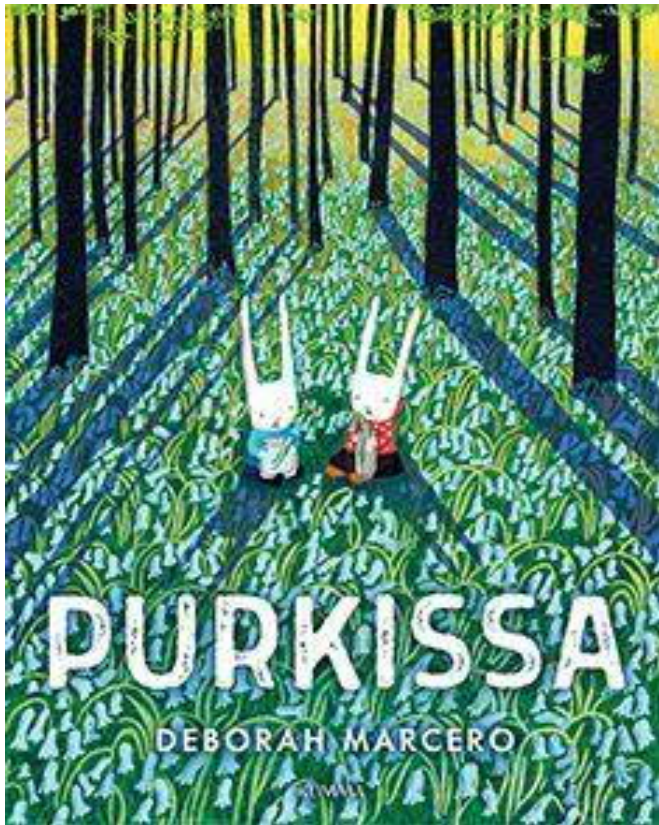
Orkesterissa viulut sahaavat melodioita nopeaan tahtiin. Huilut soittavat korkealta kirkkaita korumaisia luituksia. Sellojen ääni kuulostaa toffeenväriseltä. Kontrabasistit ovat takarivissä ja vetävät jousella pitkiä syviä ääniä.

– Basso on se pohja ja perusta, jonka päälle muut rakentavat, sanoo Roni Talvikille.
– Vähän niin kuin talon kivijalka. Talvikki tuntee olonsa tärkeäksi, kun hän nostaa kontrabasson selkäänsä ja marssii orkesterisaliin. Tässä kulkee kivijalka!

Kuva luo tunnelmaa

Ari herätti kevyellä tönäisyllä X:n, joka hieraisi silmiään ja jähmettyi sitten kesken liikkeen. Hän pomppasi muiden tavoin pystyyn ja hamuili samalla puun juurelta veistä, jonka oli saanut Kaylalta.

– Keitä te olette? Joni kysyi.

Ei vastausta. Aavemaiset olennot istuivat hievahtamatta rungon päällä.

X:n isä kompastui jaloissaan olevaan poikaan, horjahti ja kaatui varaston ovesta sisään. Ari paukautti oven kiinni ja telkesi sen metallisella salvalla.

Siitä lähtien Leevi ja Elvi harrastivat keräilyä yhdessä.

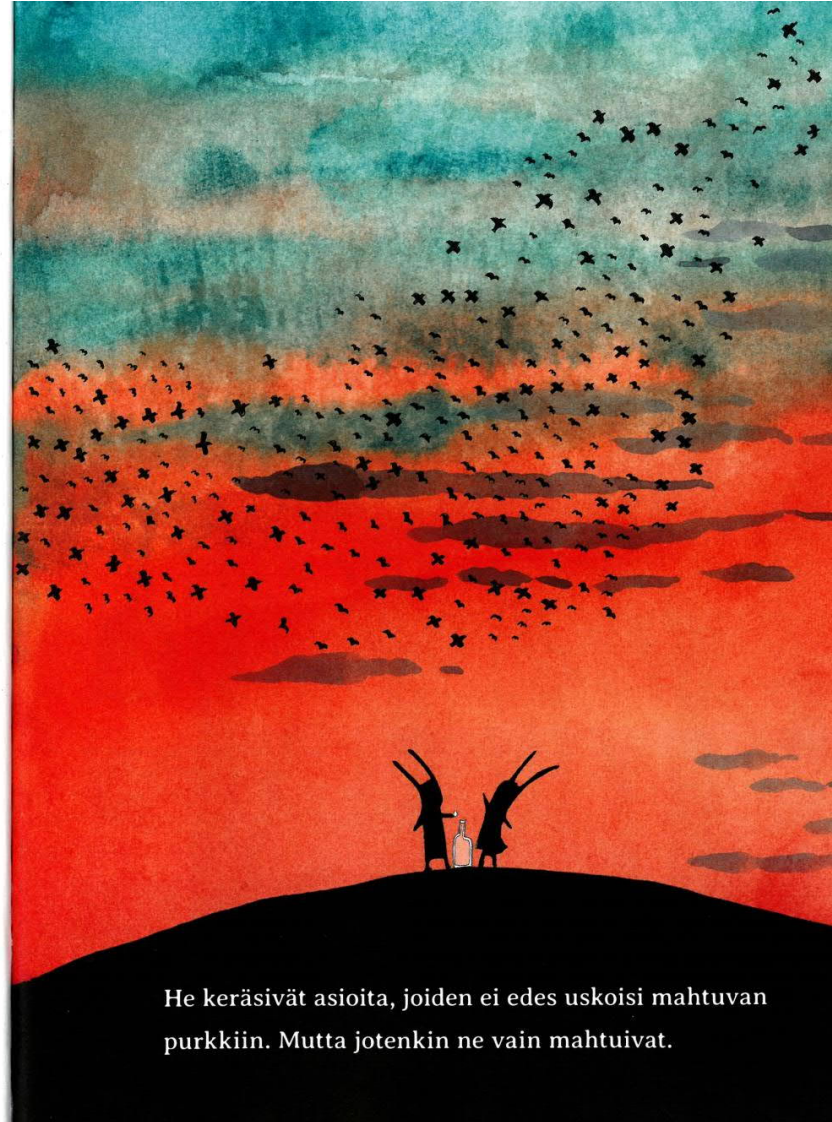
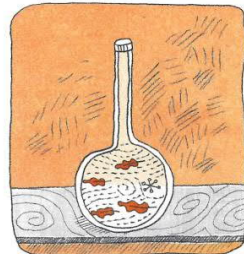
He keräsivät asioita, joita oli vaikea purkittaa, kuten sateenkaaria,

valtameren ääntä

ja lumisadetta enteilevää tuulta.

He keräsivät asioita, joiden ei edes uskosi mahtuvan purkkiin. Mutta jotenkin ne vain mahtuivat.

Marcero, Deborah: Purkissa. Kumma.

kukkaan puhjennutta kevättä...

Marcero, Deborah: Purkissa. Kumma.

”TÄHTIÄ”, henkäisi Mur.

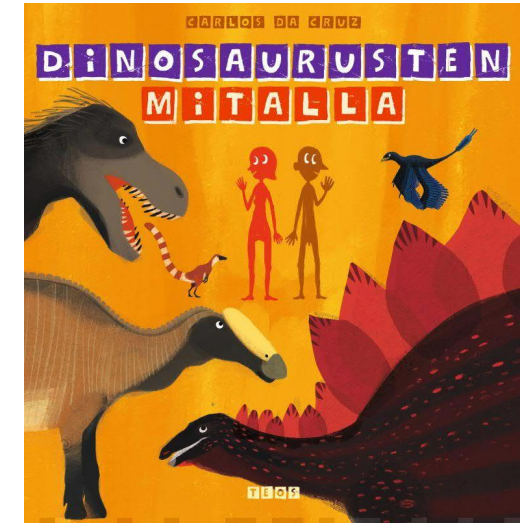
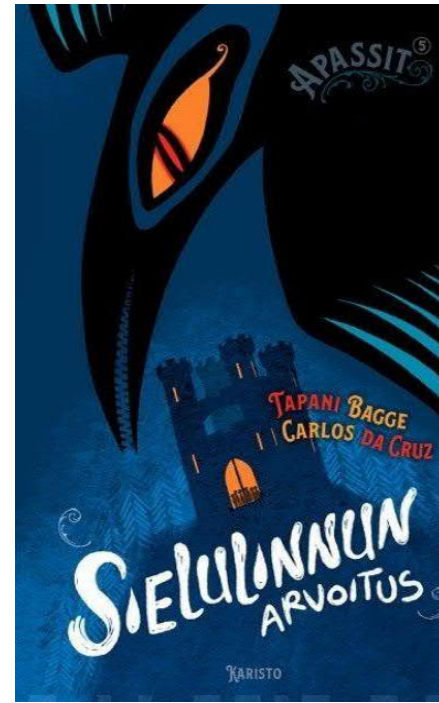
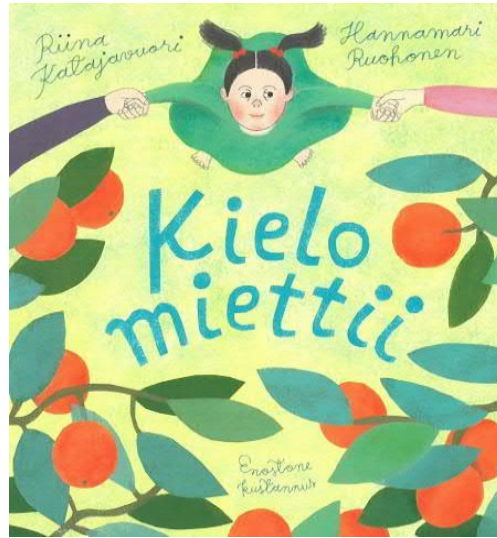
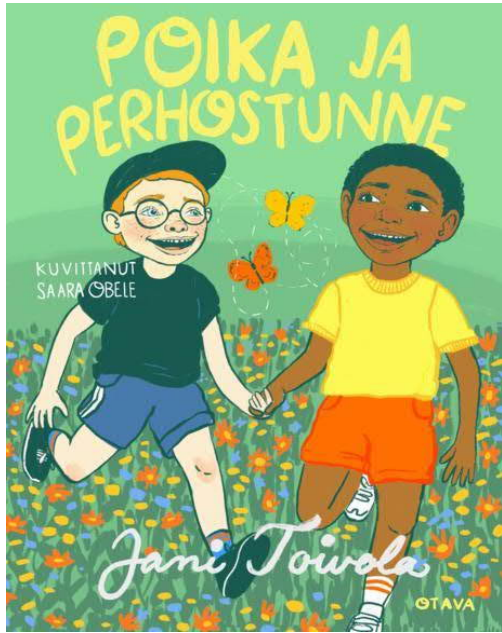
Yötaivas ulottui joka puolelle,
kaiken maan ympäri.

Ylös, ylös, ylös

ja alas, alas, alas.

Metsänrajassa tähdet näyttivät koskettavan puiden latvoja.
Murin yläpuolella ne olivat silti korkealla,
tassujen ulottumattomissa.

Happonen, Kaisa & Vasko, Anne: Mur ja tähti. Tammi.

Kuva antaa tietoa

Bagge, Tapani & DaCruz, Carlos (kuv.): Sielulinnun arvoitus. Apassit-sarja. Karisto.

Tämän oudon dinosauruksen koko nimi on **Kulindadromeus zabaikalicus**. "Kulinda" on puolestaan fossiilin löytöpaikan nimi. "Dromeus" on kreikkaa ja tarkoittaa juoksijaa. Se sijaitsee Venäjän Taka-Baikaliassa.

Kulindadromeuksen pienet kädet eivät olleet AA-kokoista paristoa isommat (viiden senttimetrin pituiset).

Tästä kasvinsyöjästä tekee erityisen sen fossiilin ympärillä säilyneet haituvat, jotka eivät olleet vielä aivan höyheniä. Sen kehoa peitti enimmäkseen pehmeä, untuvainen turkki. Yksittäiset haituvat olivat hammastahnatuubin korkin pituisia.

Kulindadromeuksen häntää ja koipia peittivät suomut! Kuvittelepa osittain pörröinen krokotiili... Tämän otuksen häntä oli suunnilleen samanpituisen kuin kahdeksan pelikortin pitkä sivut yhteensä.

KULINDADROMEUS

Tämä erikoinen dinosaurus oli noin 1,50 metriä pitkä kuonosta hännänpäähän. Se on hieman vähemmän kuin kaksi skeittilautaa.

Kulindadromeus on hyvä esimerkki välikäisestä muotofossiilista, joka on monien nykyisten eläinten piirteitä.

Jotkin sen suomuista olivat jopa sormenkyntesi kokoisia. Montako tällaista "suomua" sinulla on?

Tämä dinosaurus eli kylmällä alueella. Siellä satoi todennäköisesti talvisin lunta.

DaCruz, Carlos: Dinosaurusten mitalla. Teos.

– Me olemme siskoja, sinä ja minä, äiti sanoo.

Katajavuori, Riina & Ruohonen, Hannamari (kuv.): Kielo miettii. Enostone.

Äiti on tullut terminaaliin vastaan, ja Roni juoksee hänen syliinsä. Kotimatalla äiti yrittää kysellä lomasta, mutta Roni tuijottaa vain ulos. Lopulta hän ei pysty enää pitämään asioita sisällään. Hän kertoo äidille kaiken kutituksesta vatsassa, ja siitä kuinka Timon kanssa kaikki oli parasta ja erilaista kuin Pinjan kanssa. Hän kertoo, ettei pystynyt katsomaan Timoa silmiin, kun piti sanoa heippa, ja että hän ikävöi Timoa maailman eniten. Vatsassa tuntuu niin oudolta, että hänet täytyy varmasti viedä sairaalaan. Roni purskahtaa itkuun.

Toivola, Jani & Obele, Saara (kuv.): Poika ja perhostunne. Otava.

Katsotaan kuvaa yhdessä

Mitä kuva kertoo, mitä teksti kertoo? Onko tarina sama vai erilainen?

Millainen tunnelma kuvassa on? Mistä tunnelma kuvassa syntyy?

Millaisia henkilöitä kuvassa on? Mitä he tekevät?

Mitä kuva kertoo paikasta, historiallisesta ajasta, vuodenaikasta jne.?

Tapahtuuko kuvassa liikettä? Miten se ilmenee?

Mitä teksti ohjaa katsomaan kuvassa?

Miten kuva tarkentaa tekstiä?

Kirjallisuus

- Bagge, Tapani & DaCruz, Carlos (kuv.): Sielulinnun arvoitus. Apassit-sarja. Karisto.
- Beaty, Andrea & Roberts, David (kuv.): Mia Molina, maailmanparantaja. Aula & co.
- DaCruz, Carlos: Dinosaurusten mitalla. Teos.
- Furu, Frank & Bondestam, Linda (kuv.): Ni är inte min mamma. Förlaget.
- Hai, Magdalena & Teemu Juhani (kuv.): Painajaspuoti Hirmuinen jumimies. WSOY.
- Happonen, Kaisa & Vasko, Anne: Mur ja tähti. Tammi.
- Higgins, Ryan T.: Mörrä hanhiemona. Kumma.
- Hurme, Vuokko & Katto, Noora (kuv.): Hirveä nälkä. Into.
- Kanto, Anneli & Katto, Noora (kuv.): Paavo Virtanen ja tyttöjen tavarat. Karisto.
- Karsikas, Ilja: Yksisarvinen. S&S.
- Katajavuori, Riina & Baltscheit, Martin (kuv.): Oravien sota. Tammi.
- Katajavuori, Riina & Kallio, Liisa (kuv.): Talvikki ja kymmenes musiikkileiri. Karisto.
- Katajavuori, Riina & Ruohonen, Hannamari (kuv.): Kielo miettii. Enostone.
- Kekäläinen, Saara & Niemensivu, Reetta: Valpuri ja vaarallinen aamupuuro. Tammi.
- Kivelä, Malin, Glaz Serup, Martin & Bondestam, Linda: Jos kohtaat karhun. Teos.
- Krogerus, Anna & Kallasmaa, Erika (kuv.): Muttinen ja äiti. WSOY.
- Lipasti Roope & Oksanen, Harri (kuv.): Lätkä-Lauri ja pelikielto. WSOY.
- Marcero, Deborah: Purkissa. Kumma.
- Nopola, Tiina & Lindman, Mervi (kuv.): Siiri ja kamala possu. Tammi.
- Percival, Tom: Amandan huoli. Kumma.
- Percival, Tom: Ravi raivostuu. Kumma.
- Pörsti, Miikka & Vasko, Anne (kuv.): Gorilla. S&S.
- Rosavaara, Katariina & Wihersaari, Silja-Maria: Leijonankesyttävä. WSOY.
- Salmi, Veera & Warsta, Elina (kuv.): Hung ja pantteripako. Päiväkoti Heippakamusalja. Otava.
- Simola, Leea: Siri ja erämaan kutsu. Myllylahti.
- Teräs, Mila & Eskonen, Mirkka (kuv.): Kuuharjainen keppihevonen. Karisto.
- Toivola, Jani & Obele, Saara (kuv.): Poika ja perhostunne. Otava.

Kiitos!

Kaisa Laaksonen

Lastenkirjainstituutti

kaisa.laaksonen@lastenkirjainstituutti.fi

www.lastenkirjainstituutti.fi

www.lastenkirjainstituutti.fi/kirjakori2021

www.lukemo.fi

LU*ke***MO**